

LBRIS

We know
books

CĂTĂLIN NEGOIȚĂ
coordonator

MEDIAMORFOZE VIII

**DEONTOLOGIA JURNALISTICĂ
ÎN ERA DIGITALIZĂRII**

TRITONIC

Tritonic Books

București - 2023

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
Ștefania BEJAN În spiritul deontologiei jurnalistice – pedagogia media. „Cazul” <i>Veridica.ro</i>	11
Daniela Aura BOGDAN Știrea de presă: de la opinia personală în social media, la declarația oficială	27
Ileana-Mihaela BOLDIȘOR Deontologie și etică jurnalistică în secolul al XXI-lea: considerații generale	39
Traian BRĂȚIANU Presa scrisă vs. presa online în Dobrogea	53
Radu CARP Provocările Inteligenței Artificiale pentru conținutul media online, în contextul campaniilor electorale și al rețelelor sociale	63
Georgiana DRĂGHICI (POPESCU) Aspecte privind asigurarea securității datelor și informațiilor într-o organizație	71
Andrei DUMBRĂVEANU Mercenarii Federației Ruse în teatrul războiului hibrid din Republica Moldova	87
Delia DUMINICĂ Aplicații ale realității augmentate și virtuale în jurnalism	103
Alina ILINCA, Liviu Marius BEJENARU „Zgomotul alb”: războiul informațional al Federației Ruse ..	121

Gabriel KLIMOWICZ

Digitalizarea minciunii și a propagandei jurnalistice –
transformarea Codului Deontologic în cod binar – 137

Oana-Andreea NAE

Deontologia comunicării, astăzi. Legătura între
legitimitatea profesională și limitele informării publice 153

Gabriela NEDELCU-PĂȘĂRIN

Eficiența media și mediile de informare. Etica
convingerilor și etica responsabilității 165

Cătălin NEGOIȚĂ

De la „Găina care naște pui vii” la „Nucleara”. Cum a
evoluat/involuat presa românească în postcomunism 179

Delia-Andreea OPREA

Dezordinea informațională în mediul online. Forme
de manifestare 197

Maria PARIZA

Recomandarea nr. 1333/1997 a Consiliului Europei
cu privire la limba și cultura aromânilor, o provocare
pentru reconstrucție identitară prin media 213

Ludmila RUSNAC

Fenomenul blogging-ului în spațiul mediatic autohton:
oportunități și riscuri 227

Elsa STAVRO

Libertatea vs. „înrobirea” cuvântului în Albania
postcomunistă 239

Sorin Gheorghe SUCIU

Gazetarul de azi. Somn ușor în Patul lui Procust! 255

Enache TUȘA

Provocările jurnalismului în era digitalizării.....271

ÎN SPIRITUL DEONTOLOGIEI JURNALISTICE - PEDAGOGIA MEDIA. „CAZUL” VERIDICA.RO

Ștefania BEJAN¹

„Jurnalismul: cea mai frumoasă profesie din lume”

În urmă cu un sfert de veac, Gabriel García Marquez pleda pentru „fabrica ce forma și informa fără greș”, plămădind opinii într-un mediu participativ „ce menținea morala la locul ei”, crezând cu tărie că redacția e locul în care deprinzi meseria, în timp ce universitatea dezamăgește prin excesiva teoretizare și lipsa practicii, dar și prin anularea curiozității, în tandem cu „repetarea repetiției”². Schimbul de replici între studenții și profesorii de la Jurnalism și Științe ale Comunicării nu aduce mari bucurii intelectuale curiosului, de vreme ce dezvăluie așteptări suspendate și insatisfacții banalizate în discursul academic.

Din *N-am venit să țin un discurs* putem afla că șansa intrării cu dreptul în „regatul” presei nu mai surâde celor cu simț, sensibilitate și rezistență (dar musai având un fundament cultural și un veritabil viciu al lecturii), ci și celor care

¹ Conf. univ. dr., Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

² Gabriel Garcia Márquez, *N-am venit să țin un discurs*, RAO International Publishing Company, București, 2011, pp. 84–85.

visează un loc aducător de „statut social relevant”³ și privilegii, o meserie în care orice diplomă poate fi valabilă, în absența celei de jurnalist cu studii superioare. Superficialității și refuzului reflecției tinerilor li se replică, de la catedră, cu obișnuințe didactice prea puțin ofertante unor studioși încrezători în vocație și aptitudini. Oricum, viitorii „soldați” ai „sindromului știrilor-bombă” resping principiul că „o știre proaspătă, interesantă, nu este cea care se transmite prima, ci aceea care se transmite cât mai bine”⁴. Este lumea agențiilor internaționale de presă, a abuzurilor de tot felul și greu de dovedit (exces de ghilimele în declarații false, încălcarea *off the record*, protecția nejustificată a surselor, în anumite contexte etc.) și este vremea greșelilor „cinstite”⁵, neintenționate, cauzate de insuficienta stăpânire a profesiilor comunicării: jurnalism, PR. (În domeniul relațiilor publice, abordarea responsabilităților etice și juridice ale autorului de texte depășește – la capitolul standarde din practica profesională – corectitudinea, mergând în profunzime, prin impunerea – cel puțin în codurile PR – a imperativelor: *cinste*, *adevăr* și *imparțialitate*, toate contribuind la dobândirea credibilității și, implicit, la câștigarea și fidelizarea publicului.)⁶

Este, de ce nu?, un decupaj temporal al sincerităților exprimate franc de unii tineri aflați în căutarea unei provocări personale: „Am ales comunicațiile pentru că simțeam că mass-media mai mult ascundea decât arăta”; „Deoarece este drumul cel mai bun pentru politică”⁷. Prea rar imboldul de a-i informa corect pe ceilalți prevalează asupra nevoii de bună înștiințare a propriei persoane, prin intermediul ziariștilor,

³ *Ibidem*, p. 84.

⁴ *Ibidem*, p. 85.

⁵ Doug Newsom, Jim Haynes, *Redactarea materialelor de relații publice*, Editura Polirom, Iași, 2011, p. 44.

⁶ *Ibidem*, pp. 34–45.

⁷ G.G. Márquez, *op. cit.*, p. 80.

iar concluzia aceasta îl întristează pe un pătimaș al scrisului, pe un fin analist al breslei marcate de un adevărat fanatism al lucrului cu informația, oameni în stare să judece cuvintele prin prisma inteligenței și să le califice prin propriul lor simț moral, împătimiți care trec proba de foc a transcrierii, neconfundând cuvintele, neîmpotmolindu-se în semantică și evitând „infarctul pricinuit de sintaxă”⁸, așa cum se exprimă plastic Marquez, preocupat de recăștigarea prestigiului de altădată al jurnalismului, această „servitute ce se hrănește din imprevizibilul vieții. Cine n-a trăit o astfel de stare nu poate concepe nici pe departe ce înseamnă fiorul supranatural al știrii, distrugerea morală a senzației de eșec. Cine nu s-a născut pentru asta și nu este dispus să moară pentru asta n-ar putea supraviețui într-o profesie atât de enigmatică și de vorace...”⁹.

Provocările libertății în lumea presei

În contextul revendicării libertăților de tot felul, din care nu lipsește libertatea de a te exprima, discuția despre democrație „prinde” solid și domeniul mass-media. Se știe prea bine încorsetarea sa de către regimurile totalitare din Europa de Est, după cum nu constituie un secret dezideratul democrațiilor consolidate cu ajutorul presei libere. În urmă cu două decenii, în scrierile sale tratând democrația, Peter Gross considera puțin probabilă o formă mediatică participativă în societatea post-comunistă, cu un precedent de ineficacitate prin contestare în mediul occidental.¹⁰ Mai mult chiar, socotea „dacă nu chiar imposibilă” democratizarea prin mass-media, „tributar”, poate, dezacordului ideatic dintre W. Lippmann și J. Dewey

⁸ *Ibidem*, p. 86.

⁹ *Ibidem*, p. 91.

¹⁰ Peter Gross, *Mass media și democrația în țările Europei de Est*, Editura Polirom, Iași, 2004, pp. 220–221.

(primul socotea mass-media „fabricante de consimțământ”, iar ultimul le învestea cu puterea schimbului de opinii dintre cetățeni). În plus, Peter Gross se arăta neîncrezător în democratizarea mass-media, ca urmare a utilizării în mod democratic a tehnologiilor informaționale, a unor forme mediatiche alternative și cu valențe clar participative.¹¹ Argumentul de atunci al autorului (prea limitatul acces la Internet nu permite largă participare mediatică și democratizarea culturii civice) poate fi lesne deconstruit astăzi, mai ales că, după 2000, în maximă globalizare, se constată dezvoltarea New Media.

Mai vulnerabilă decât suratele foste comuniste, România antedecembristă nu se bucurase de o „societate secundă”, de germenii unei „societăți civile” ori ai unei „sfere publice și media clandestine sau alternative”. La schimbarea regimului, „s-a trezit” în capitalism, cu puținele instituții mass-media dornice de schimbare, dar și condiționate de noua paradigmă existențială a economiei de piață. Patroni și angajați, colaboratori și consumatori intrau într-o lume nouă, cu alte deziderate și alte reguli. Toți aveau, în minte și/sau declarativ, un vis: de a se putea exprima liber.

Definiția, percepția și exercitarea acestei libertăți au dat de furcă spațiului public românesc dominat, după model occidental, de mass-media. Ce lege reglementează activitatea jurnalistică? Ce probitate morală au diriguitorii presei românești de după decembrie '89? Cu ce diplome de studii își pot susține jurnaliștii exercitarea profesiei? Este nevoie de recunoașterea formală a școlirii ziariștilor? Cum se poate câștiga încrederea unui public mințit jumătate de secol, sub cenzura partidului comunist? Este firească neînlocuirea vechii legi a presei? Dar persistența statutului incert al jurnaliștilor incomodează la propriu? Sub „imperiul” libertății de expresie, cui servesc excesul de limbaj și

---

¹¹ *Ibidem*, p. 220.

calomnia?¹² Dar complicitatea „jurnalistului – Mesia” cu Puterea comercială și politică, deși trăiam într-o „societate bolnavă” post-comunistă?¹³

Într-un „teritoriu” mediatic precum cel contemporan românesc, am putea considera des întâlnite practici jurnalistice în respectul Codului Deontologic Unic, adoptat de Convenția Organizațiilor de Media la 23–24 octombrie 2009? Facem referire la integritate, corectitudine, verificarea informațiilor, rectificarea erorilor, separarea faptelor de opinii. Sunt acestea exerciții profesionale care s-ar cuveni să aibă ca sursă măcar adevărul-veracitate¹⁴, dacă nu și pe cel asociat justeții. Se întâmplă mai ușor, mai rapid, mai slab (sau deloc) monitorizat în mediul virtual prin comparație cu mediul clasic al comunicării mediatice?! Putem constata un pericol mai mare în ceea ce privește afectarea calității informației și diseminării ei în media digitale? Există mai mult storytelling cu vădit scop manipulator în conținuturile vehiculate prin Internet?

Un punct de plecare ar putea fi „harta” jurnalismului online din ultimele două decenii, complicată și complexă prin: prezența rețelelor sociale și în folosul organizațiilor de presă; includerea secțiunilor de blog în site-urile de știri; pierderea treptată a controlului asupra conținuturilor publicate de jurnaliști, pe site; împărțirea spațiului editorial cu cititorii deveniți creatori de text și comentatori asidui; actualizarea permanentă a știrilor; introducerea link-ului la texte; noncorrespondența dintre numărul cititorilor fideli online, respectiv, pentru edițiile print; concurența jurnaliști-bloggeri; profesionalizarea tinerilor jurnaliști online; pierderea statutului

¹² Mihai Coman, *Mass media în România post-comunistă*, Editura Polirom, Iași, 2003, p. 166.

¹³ *Ibidem*, p. 171.

¹⁴ Jürgen Habermas, *Cunoaștere și comunicare*, Editura Politică, București, 1983, p. 215.

privilegiat, măcar în unele situații.¹⁵ Altfel spus, „arhitectura” mass-media în noua eră, social media, dă tuturor aceeași putere – acces liber la informație și posibilitatea de a avea o voce și un public.¹⁶

În „oceanul” New Media, susține Al.-B. Ulmanu, social media aduce schimbări majore: utilizatorii au un alt mod de consum al informației, audiențele devin participanți activi la actul de comunicare, jurnaliștii caută și procesează altfel decât până la Internet, informațiile, difuzarea conținuturilor media are loc într-o nouă paradigmă comunicațională.¹⁷ Referitor la profesionalismul jurnalistului român cu acces la „Net”, reține atenția o constatare dură a autorului menționat: documentarea insuficientă și superficială din diverse publicații și din surse care impun verificarea informațiilor (Wikipedia), înfruptarea cu nonșalanță din „tezaurul” considerat gratuit – Web, totul din postura de „moluște de birou”¹⁸.

Este, în continuare, vremea prezumției de credibilitate cu privire la conținuturile prezentate în Old și New Media, de la televiziunea clasică la platformele de social media, situație conservată și prin înclinația/lenea/reținerea/refuzul frecvent al publicului de a se îndoi referitor la imaginea asupra lumii, prezentată de jurnaliști¹⁹. În egală măsură, trebuie să recunoaștem că exigența adevărului în logica media se fragilizează pe zi ce trece, printr-un mecanism extrem de simplu și eficient: stimularea emoțiilor accelerează impunerea și acceptarea anumitor puncte de vedere, ceea ce diminuează importanța

¹⁵ Alexandru-Brăduț Ulmanu, *Cartea fețelor*, Editura Humanitas, București, 2011, pp. 217–227.

¹⁶ *Ibidem*, p. 227.

¹⁷ *Ibidem*, p. 228.

¹⁸ *Ibidem*, p. 230.

¹⁹ Bogdan Oprea, *Fake news și dezinformarea online: recunoaște și verifică*, Editura Polirom, Iași, 2021, p. 20.

veridicității²⁰ în ochii opiniei publice.²¹ Ne aflăm, deci, simultan, într-o vreme a acceptării lentilei mass-media asupra realității, dar și a unei veritabile crize de încredere în presă, criză cauzată de creșterea dezinteresului ei de a difuza știri purtătoare de adevăr și de sporirea interesului de a obține audiențe mari, chiar cu prețul informației false, zvonului, adevărului parțial etc.²²

Revenind la Codul Deontologic Unic, integritatea jurnalistului se manifestă prin servirea interesului public, informând cu bună credință, în armonie cu propria conștiință și opunându-se cenzurii. De maximă gravitate sunt distorsionarea intenționată a informațiilor, acuzațiile nefondate, plagiatul, publicarea conținuturilor lovite de falsitate. În principiu, este criticată sfidarea deontologiei jurnalistice, dar în fapt, se trece cu vederea, se acceptă ca inerentă, se consideră „în trend” fabricarea de știri în diverse scopuri (generarea neîncrederii și confuziei, a conflictelor bazate pe tensiuni religioase, etnice etc.²³), constatându-se eficiența metodelor de diseminare a fake news (de exemplu, utilizarea trolilor, mock news) în afectarea percepției publicului cu privire la realitate.²⁴ Fenomenul fake news funcționează în dublu sens: descalfică jurnaliștii care cu bună știință falsifică adevărul, dar afectează în ansamblu domeniul comunicării de masă, conform concluziei autoarelor Cheryl Iretton și Julie Posetti: mai mult decât a indica înșelătoria și falsitatea, „mascate” sub forma știrilor, fake news „a devenit un termen emoțional,

²⁰ Sharon Wheeler, «Vreau o declarație trăsnet». *Sursele și documentarea*, în: Richard Keeble (coord.), *Presa scrisă. O introducere critică*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 83.

²¹ Bogdan Oprea, *op. cit.*, p. 21.

²² *Ibidem*, p. 23.

²³ Marian Voicu, *Matrioșka mincinoșilor. Fake news, manipulare, populism*, Editura Humanitas, București, 2018, p. 15.

²⁴ *Ibidem*, p. 18.